

Lesvoorbereidingsformulier lessenserie historische inleving

Naam	Iris van den Brand
Klas	Havo 4
Duur	45 min
#les in lessenserie	1

1. Lesdoelen

Schrijf op welke doelen de leerlingen na afloop van de les moeten hebben bereikt.

- Leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat verzuiling is + de verschillende -ismes zijn en deze herkennen in een andere context
- Leerlingen kunnen een tekstuele bron beoordelen en analyseren
- Leerlingen kunnen meerdere verzuilde perspectieven herkennen in tekstuele bronnen

2. Leskern

Geef in één zin de kern van de les weer in leerlingentaal. De leskern geeft aan wat de leerling moet kunnen en niet wat de docent moet doen of behandelen.

Aan de hand van geschreven- en ongeschreven bronnen leren de leerlingen wat de verzuiling is en hoe dit tot uiting kwam in Nederland vanaf einde negentiende eeuw.

Tijd	Lesfase	Leerinhoud	Leerlingactiviteiten	Docentactiviteiten	Ontwerpprincipes
0-5	Introductie (lesfase 1)	Bij de deur staan, welkom heten en vertellen wat we gaan doen	De leerlingen gaan zitten en pakken hun spullen voor zich	Ik verwelkom ze – geef aan dat we gaan beginnen en vertel hun vervolgens het plan voor vandaag	
5-10	Introductie lessenserie (lesfase 1)	Wat gaan we doen? Bezig met historische inleving aan de hand de verzuiling waarbij we beginnen met een tekst en eindigen met daadwerkelijk personen (introductie lessenserie) Hoe gaan we het doen? Door het ontdekken van de verzuiling en ons proberen in te leven in de context waarin de verzuiling bestond. Waarom gaan we het doen? Dit is ook vaak een opgave op het examen en	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn vragen – middels een onderwijs-leergesprek	De docent vertelt de leerdoelen en legt daarbij voornamelijk de nadruk op de relevantie van deze lessenserie om de leerlingen te motiveren.	Geeft expliciete instructie op de vaardigheid historisch inlevingsvermogen

		daarnaast is de verzuiling nog steeds onderdeel van onze politiek.			
10 - 15	Instap (lesfase 1)	Aan de hand van enkele vragen gaan de leerlingen na hoe zij over bepaalde stellingen denken: 1) Ik vind het belangrijk dat iedereen vrij is en zelf kan bepalen wat hij/zij doet 2) Ik vind het belangrijk dat iedereen gelijke kansen krijgt en dat de overheid zich moet bemoeien als dat niet het geval is – bijvoorbeeld in de vorm van een uitkering	De leerlingen gaan eerst kort (3 minuten) nadenken over of zij het er mee eens zijn. Dit gebeurt in stilte. Vervolgens gaan ze in gesprek in groepjes van vier (5 minuten) en tot slot bespreken we het klassikaal.	De docent geeft instructie en loopt rond – ter ondersteuning en ter controle	Heeft aandacht voor standplaatsgebondenheid Verbind het werken met historische inlevingsvermogen aan generiek inlevingsvermogen (burgerschap)

		3) Ik vind familie en samenwerking belangrijk. 4) Ik vind dat iedereen gelijke kansen moet hebben. Zo moeten er meer vrouwen, seksualiteiten, etniciteit etc. in de top/politiek.			
15 - 20	Uitleg: verzuiling (lesfase 2) + controle uitleg (lesfase 3) + instructie zelfwerkzaamheid (lesfase 4)	Aan de hand van hun meningen op de stellingen - Wat is verzuiling? Waardoor ontstond het wat zijn de gevolgen? Instructie op zelfwerkzaamheid	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn vragen – middels een onderwijs-leergesprek. Ze dienen aantekeningen te maken over wat verzuiling is.	De docent geeft uitleg over levensverhalen en begeleidt de vragen van de leerlingen als deze komen. Vraagt na de uitleg gerichte vragen om te controleren of de leerlingen het gesnapt hebben. Instructie opdracht: vertelt allereerst hoe de leerlingen	Geeft de leerlingen genoeg context (contextualiseren)

				dienen te gaan zitten en deelt dan het materiaal uit.	
20 – 40	Zelfwerkzaamheid (lesfase 5)	Opdracht: analyseren en interpreteren van ooggetuigenverslagen. De leerlingen worden aan de hand van het werkblad begeleid in de opdracht.	De leerlingen krijgen eerst vijf minuten om de bronnen te lezen (2,5 minuten per bron) Leerlingen maken de opdracht samen en stellen vragen als dat nodig is (5 minuten) Leerlingen maken individueel de tweede opdracht (5 minuten). Krijgen ze dit niet af? - huiswerk	De docent loopt rond – ter ondersteuning en ter controle	Heeft aandacht voor multiperspectiviteit Geeft in de interventie aandacht aan zowel cognitieve als affectieve aspecten van historisch inlevingsvermogen
40 - 45	Lesfase (lesfase 6)	Zou jij je laten leiden door je meningen met wie je omgaat of naar welke televisie je kijkt? Jouw opa/oma of overgroot opa/oma heeft vast de verzuiling meegemaakt. De volgende les gaan we dat voorbereiden. Opdracht:	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn vragen – middels een onderwijs-leergesprek. Na het onderwijs-leesgesprek verlaten de leerlingen het lokaal.	De docent stelt vragen en begeleidt de antwoorden van de leerlingen. Na het onderwijs-leergesprek worden de leerlingen uit het lokaal begeleid.	Heeft aandacht voor standplaatsgebondenheid

		bedenk wie je gaat interviewen.			
--	--	---------------------------------	--	--	--

Bijlage

Verhaal 1: liberalisme

Een liberaal in 1847:

“Ik wil geen koning meer. Begrijp me niet verkeerd, Willem II is een prima man maar hij geeft te veel geld uit. Wij burgers kunnen zelf beslissen wat we doen. Daar hebben we geen koning voor nodig. We mogen zeggen wat we willen, doen wat we willen en stemmen wat we willen”.

Verhaal 2: socialisme

Een interview met iemand uit een arbeidersgezin in de jaren '50 in een tijdschrift

Er wordt de laatste jaren veel gesproken en geschreven over onze welvaart. Nederland leeft in een periode van hoogconjunctuur, er is welvaart. “Als u dat leest of hoort, wat denkt u daar dan bij?” “Nou, dan denk ik alleen waar blijft mijn deel. De rijken profiteren er alleen van. Welvaart noem ik als je er dan ook ruim van je weekloon kan komen, dat je je kan kleden en alles en dat je dan je vakantiegeld werkelijk voor vakantie gebruiken, maar dat is er niet bij. Er moet snel verbetering komen voor de arbeiders”.

Verhaal 3: confessionalisme – katholicisme

Een fragment uit een interview met een katholieke man (1920)

“Jarenlang – sinds de Tachtigjarige oorlog – zijn wij onderdrukt. We hebben weinig rechten in ons land en het is tijd dat we daartegen in opstand komen. Ook wij willen onze scholen en elke week zing ik het strijdlied: -wij zijn Christenkerels, wij willen eerlijk brood, wij weten van geen wijken, wij vreezen rood noch dood!”.

Verhaal 4: confessionalisme - protestantisme (anti-revolutionair)

Fragment uit een ingezonden brief in een krant (De Fakkel) uit 1904

“Socialisten stellen godsdienst gelijk aan de pest en cholera. Lang niet alle onderwijzers op de openbare scholen zijn socialisten, o nee! Maar toch wel meer dan een derde! Zeg zelf, kunnen christenouders aan zulke onderwijzers hun kinderen toevertrouwen? Aan mannen die, zolang zij voor de klas staan, in het kind de neiging tot kritiek zullen ontwikkelen? Dus óók kritiek op Vaders Bijbel en Moeders gebed?”

Verhaal 5: feminisme

In de brievenrubiek van het vrouwenblad *Margriet* kunnen lezers per brief om advies vragen voor een probleem. Dit was in 1966 het advies aan een vrouw met een baan van wie de man het huishouden deed:

“U moet duidelijk maken dat hij maken dat hij het geld moet verdienen, dat het zijn taak is om het gezin te onderhouden. Gaat u door op deze manier dan bent u over een jaar of wat een echte manwif en uw man een zielige, mislukte figuur die nooit meer iets presteert”.

Opdracht 1

Lees alle bovenstaande verhalen. Welke vraag zou je per levensverhaal kunnen stellen om de bron of de persoon beter te kunnen begrijpen?

1.
2.
3.
4.
5.

Opdracht 2

Lees alle bovenstaande verhalen nog een keer. Schrijf de mening/standpunt van de persoon op in één zin.

1.
2.
3.
4.
5.

Opdracht 3

Kun je bedenken waarom deze mensen in deze tijd deze mening hadden? Probeer per verhaal een verklaring/oorzaak te bedenken waarom zij zo zouden hebben kunnen denken.

1.
2.
3.
4.

5.

Opdracht 4

Zijn deze bronnen betrouwbaar? Zo ja/nee waarom?

.....

.....

.....

Opdracht 5

Is deze bron bruikbaar? Zo ja/nee, waarom?

.....

.....

.....

Lesvoorbereidingsformulier lessenserie historische inleving	
Naam	Iris van den Brand
Klas	Havo 4
Duur	45 min
#les in lessenserie	2
1. Lesdoelen Schrijf op welke doelen de leerlingen <u>na afloop</u> van de les moeten hebben bereikt. Leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat verzuiling is - Leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat historische inleving is - Leerlingen kunnen een interview voorbereiden om historische informatie uit te halen - Leerlingen kunnen verzuilde verhalen via video herkennen, beoordelen en analyseren - Leerlingen kunnen zelfstandig een interview afnemen en daarover schrijven	
2. Leskern Geef in één zin de kern van de les weer in leerlingentaal. De leskern geeft aan wat de leerling moet kunnen en niet wat de docent moet doen of behandelen. Deze les gaan leerlingen aan de slag met verhalen van de verzuiling via ooggetuigenverhalen via video.	

Tijd	Lesfase	Leerinhoud	Leerlingactiviteiten	Docentactiviteiten	Ontwerpprincipes
0-5	Introductie (lesfase 1)	Bij de deur staan, welkom heten en vertellen wat we gaan doen	De leerlingen gaan zitten en pakken hun spullen voor zich	De docent verwelkomt ze – geef aan dat we gaan beginnen en vertel hun vervolgens het plan voor vandaag	
5-7	Introductie lessenserie (lesfase 1)	<u>Wat gaan we doen?</u> Bezig met verhalen van de verzuiling op video <u>Hoe gaan we het doen?</u> Levensverhalen op video analyseren <u>Waarom gaan we het doen?</u> Verhalen op video wordt vandaag de dag veel gebruikt. Denk aan de vlogs op YouTube. Tegenwoordig maken ook steeds meer videoverhalen over bijvoorbeeld het verleden online.	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn vragen – middels een onderwijs-leergesprek	De docent vertelt de leerdoelen en legt daarbij voornamelijk de nadruk op de relevantie van deze les om de leerlingen te motiveren.	
7-15	Instap (lesfase 1)	Als je kijkt naar de levensverhalen van de vorige les: Met welke van deze verhalen komt jouw	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn	De docent leidt deze les in door het te hebben over vlogs en levensverhalen op	Geeft in de interventie aandacht aan zowel cognitieve als affectieve

		mening het meest overeen? Met wie zou jij om kunnen gaan en met wie niet?	vragen – middels een onderwijs-leergesprek	video en begeleidt de vragen van de leerlingen als deze komen.	aspecten van historisch inlevingsvermogen Heeft aandacht voor standplaatsgebondenheid Heeft aandacht voor het belang van de persoonlijke connectie tussen de leerling en de ooggetuige
15 – 30	Uitleg: levensverhalen (lesfase 2) + controle uitleg (lesfase 3) + instructie zelfwerkzaamheid (lesfase 4)	Uitleg historische inleving en kijken naar https://www.npostart.nl/tijd-voor-nieuwe-politiek/17-03-2021/VPWON_1323824	De leerlingen kijken naar de video en maken de bijbehorende vragen.	De docent kijkt ook naar video en begeleidt de leerlingen als ze vragen hebben.	Geeft in de interventie aandacht aan zowel cognitieve als affectieve aspecten van historisch inlevingsvermogen
30 - 40	Zelfwerkzaamheid (lesfase 5)	Vorbereiden interview	Leerlingen gaan aan de slag en noteren hun vragen.	De docent loopt rond – ter ondersteuning en ter controle maar stuurt niet. De docent bewaakt ook de tijd.	Geeft in de interventie aandacht aan zowel cognitieve als affectieve aspecten van historisch inlevingsvermogen Heeft aandacht voor het belang van de persoonlijke connectie tussen de leerling en de ooggetuige
40 - 45	Lesfase (lesfase 6)	Reflectie: wat heb je geleerd deze les? Wat is je best bedachte vraag?	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn	De docent stelt vragen en begeleidt de antwoorden van de leerlingen.	

			vragen – middels een onderwijs-leergesprek. Na het onderwijs- leesgesprek verlaten de leerlingen het lokaal.	Na het onderwijs- leergesprek worden de leerlingen uit het lokaal begeleid.	
--	--	--	--	--	--

Bijlage

Werkblad tijdens het kijken van de video

Welke vragen stelt de interviewer aan de vrouwen die lid zijn van de Partij van de Arbeid?

Onderstreep de vraag die volgens jou het beste is.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Welke vragen zou jij aan de vrouwen hebben gesteld?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

In de industriële samenleving die Nederland in de tweede helft van de negentiende eeuw aan het worden was, probeerden de politieke partijen stemmen van de arbeiders te winnen. Dit gebeurde ook na de Tweede Wereldoorlog. Stel, jij bent net zelf gekozen als volksvertegenwoordiger.

Noem twee onderwerpen waarmee jij je gaat bezighouden om op te komen voor de arbeiders – zodat je bij de volgende verkiezingen wordt herkozen.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bijlage

Nu ben jij zelf de interviewer! In de interviews met de drie generaties gaat het vooral over het samenleven in Nederland na WO II en de zaken die daarin aan verandering onderhevig waren/zijn.

In de periode dat er sprake was van Verzuiling in Nederland (tussen ongeveer 1880 en 1970), was ons land opgedeeld in een viertal zuilen. Twee daarvan waren politiek gericht (de socialistische en de liberale zuil) en een tweetal waren gericht op het geloof. (de Protestantse en de Rooms-Katholieke zuil) Vanaf de jaren zestig van de 20^e eeuw begon in Nederland de Ontzuiling.

In je interviews ga je in je vragen op kenmerkende zaken in die (al dan niet) passen en pasten in de zuil waar de families in thuis hoorde. Je kunt erachter komen hoe er in die bepaalde zuil van jouw familie al dan niet werd geleefd naar aanleiding van een aantal vragen (en antwoorden!) die gaan over bijvoorbeeld de volgende onderwerpen:

1. -de rol die het geloof speelt/speelde en het wel of niet gaan naar de kerk
2. -de politieke partij waar (groot)vader/moeder aanhanger van was
3. -de sport- en gezelligheidsverenigingen waar ze actief in waren in hun vrije tijd
4. -de schoolopleiding die ze hebben gevolgd en de soort school die werd bezocht
5. -de kring waarin een baan werd gevonden en de plaats waar die baan werd gevonden
6. -vragen en opmerkingen over de opvoeding / seksualiteit / relaties / vriendschappen enz.
7. -normen en waarden die werden meegegeven en die men later belangrijk is gaan vinden
8. -omgang/samenwerking met mensen uit andere zuilen/groepen/ autoriteiten in de stad of in het dorp waar men leefde
9. -de media waar de mensen door werden beïnvloed (krant lezen / lid zijn van een omroep / luisteren en kijken naar radio en TV en het gaan naar bepaalde films en activiteiten, hobby's)

Let op!

- 1) historische inleving / In de tijd plaatsen: je verdiept je in de leefwereld van je (groot)ouders. Bv: als je oma zegt dat ze graag spelletjes speelde, dan bedoelt ze daar in ieder geval geen games mee. Leg uit in je verslag wat spelletjes voor haar betekenden. Speelde ze thuis iedere avond Mens erger je niet met het gezin of speelden ze op straat?
- 2) Uitleg geven: leg uit waarom het belangrijk is om iets te weten. Bijvoorbeeld: stel dat jouw dorp twee verschillende kerken heeft, zoals een Katholieke en een Gereformeerde. Dan is het belangrijk te vermelden wat de lezer met die kennis moet: maakten mensen uit die twee groepen bij de bakker geen praatje met elkaar of juist wel?
- 3) Een verklaring is geen mening. Een verklaring geeft aan waarom iets gebeurde; een mening geeft aan wat je zelf (persoonlijk) van die gebeurtenis vindt.

Lesvoorbereidingsformulier lessenserie historische inleving	
Naam	Iris van den Brand
Klas	Havo 4
Duur	45 mins
#les in lessenserie	3
1. Lesdoelen Schrijf op welke doelen de leerlingen <u>na afloop</u> van de les moeten hebben bereikt. - Leerlingen kunnen hun interview (die ze zelf hebben afgenomen) aan elkaar presenteren - Leerlingen kunnen verschillende perspectieven begrijpen en met elkaar vergelijken - Leerlingen kunnen zelf een positie innemen in de verzuiling in het heden en in het verleden.	
2. Leskern Geef in één zin de kern van de les weer in leerlingentaal. De leskern geeft aan wat de leerling moet kunnen en niet wat de docent moet doen of behandelen. De leerlingen hebben hun verzuiling-interviews afgenomen en gaan hierover vertellen in de les – en vergelijken in de les aan de hand van een werkblad.	

Tijd	Lesfase	Leerinhoud	Leerlingactiviteiten	Docentactiviteiten	Ontwerpprincipes
0-5	Introductie (lesfase 1)	Bij de deur staan, welkom heten en vertellen wat we gaan doen	De leerlingen gaan zitten en pakken hun spullen voor zich	De docent verwelkomt ze – geef aan dat we gaan beginnen en vertel hun vervolgens het plan voor vandaag	
5-15	Introductie les (lesfase 1) + instructie op zelfwerkzaamheid	<u>Wat gaan we doen?</u> Levensverhalen in de vorm van interview met elkaar bespreken <u>Hoe gaan we het doen?</u> De levensverhalen van verzuiling door de ogen van de familieleden vergelijken <u>Waarom gaan we het doen?</u> Dagelijks horen leerlingen 'levensverhalen' – van hun klasgenoten, van hun familie. Maar wat Waar moet je op letten bij een dergelijk 'live verhaal' en is alles waarheid wat je hoort? Daarnaast zijn 'live' bronnen uit het verleden steeds schaarser – hoe kan je	De leerlingen luisteren en stellen vragen en/of geven antwoorden op mijn vragen – middels een onderwijs-leergesprek	De docent vertelt de leerdoelen en legt daarbij voornamelijk de nadruk op de relevantie van deze les om de leerlingen te motiveren.	

		hier het beste mee omgaan? Na de introductie krijgen de leerlingen even tijd om hun gesprek met hun klasgenoten voor te bereiden. Wat willen ze weten? Waar zijn ze benieuwd naar? Na 5 minuten deelt de docent de groepen in op “zuil”. De docent zorgt ervoor dat er in elke groep van 4 a 5 leerlingen verschillende “zuilen” zitten.			
15 - 35	Zelfwerkzaamheid (lesfase 5)	Bespreken interviews in groepjes aan de hand van werkblad.	De leerlingen gaan in groepjes met elkaar het gesprek aan en beantwoorden de vragen van het werkblad	De docent begeleidt het bespreken en geeft tips waar nodig.	Heeft aandacht voor standplaatsgebondenheid Heeft aandacht voor multiperspectiviteit Geeft in de interventie aandacht aan zowel cognitieve als affectieve aspecten van historisch inlevingsvermogen

					Heeft aandacht voor het belang van de persoonlijke connectie tussen de leerling en de ooggetuige <i>Verbind het werken met historische inlevingsvermogen aan generiek inlevingsvermogen (burgerschap)</i>
35 - 45	Lesfase (lesfase 6)	Nabespreken	De leerlingen doen actief mee aan de nabespreking waarin we gaan op opvallendheden en wat ze nu hebben geleerd van deze ervaring.		

Bijlage

Werkblad: verzuilde ervaringen

In deze les ga je “in gesprek” met de verschillende zuilen. Je hebt hierbij een aantal vragen voorbereid. Tijdens het gesprek vul je onderstaande “historische analyse” in.

Met welke zuilen ben je in gesprek gegaan? En kun je op basis van de gesprekken in één zin benoemen wat elke zuil betekent?

Wat was de reden waarom de mensen achter de zuilen zijn gaan behoren tot de desbetreffende zuil?

Als je alle verhalen/zuilen met elkaar vergelijkt. Welke overeenkomsten en vergelijkingen vallen je op?

Zijn alle verhalen even betrouwbaar? Zo ja/nee, waarom?

Zijn alle verhalen even bruikbaar? Zo ja/nee, waarom?

Zijn alle verhalen even representatief? Zo ja/nee, waarom?

Met welk verhaal/zuil kun jij je het meeste identificeren? En waarom?
